

SARAJEVSKI FILOLOŠKI SUSRETI III: ZBORNİK RADOVA (knj. I)

Održavanje međunarodne naučne konferencije “Sarajevski filološki susreti III” (Sarajevo, 29. i 30. maja 2014. godine) i objavljivanje Zbornika radova finansijski su potpomogli:

Federalno ministarstvo kulture i sporta
Fondacija za izdavaštvo, Sarajevo
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
Grad Sarajevo
Centar za civilizacije na Balkanu (Balmed)

Izdavač: Bosansko filološko društvo,
Franje Račkog 1, Sarajevo,
www.bfd.ba

Redakcija: Halid Bulić, Munir Drkić, Adnan Kadrić, Sanjin Kodrić,
Ksenija Kondali, Munir Mujić, Ismail Palić
i Vahidin Preljević

Međunarodna redakcija: Lada Badurina (Rijeka), Tatjana Bečanović (Nikšić),
Branimir Belaj (Osijek), Robert Bońkowski (Katowice),
Rajka Glušica (Nikšić), Zvonko Kovač (Zagreb), Jasmina
Mojsieva-Guševa (Skoplje), Vesna Mojsova-Čepiševska
(Skoplje), Aleksandar Stefanović (Pariz), Bogusław
Zieliński (Poznanj)

Glavni urednik: Ismail Palić

Sekretar Redakcije: Azra Hodžić-Čavkić

ISSN 2233-1018

Zbornik izlazi svake druge godine i donosi prihvaćene radove koje su autori na temelju referata izloženih na međunarodnoj naučnoj konferenciji "Sarajevski filološki susreti" pripremili za objavljivanje.

Zbornik je indeksiran u bibliografskim bazama EBSCO i CEEOL.
U elektroničkom obliku Zbornik je dostupan na internetskoj stranici izdavača: www.bfd.ba

ISSN 2233-1018

SARAJEVSKI
FILOLOŠKI
SUSRETI
III

Zbornik radova
(knjiga I)

Bosansko filološko društvo
Sarajevo, 2016.

Lada BADURINA

ZAUSTAVI ME AKO SI VEĆ ČUO: O PRAGMATICI VICA

KLJUČNE RIJEČI: *vic, pragmalingvistika, tekstna vrsta, poenta vica, jezični vic, igra riječima*

Vic se ostvaruje jezikom i u jeziku, pa ipak tradicionalna lingvistika nije nalazila dovoljno poticaja da ga uzme za predmet svojih istraživanja. U ovom ćemo se izlaganju pozabaviti komunikacijskim aspektima vica (vic nastaje, modificira se i traje u procesu prenošenja, tj. u suodnosu govornika i sugovornika), ali i mnogim drugim aspektima koji se prepoznaju u složenom diskursu vica (npr. zamjena koncepata nerijetko je u osnovi vica, kulturološke, antropološke, sociološke i dr. presupozicije nužne su za njegovo razumijevanje i sl.). Naposljetku pozabavit ćemo se pitanjem jezika u vicu ili, konkretnije, načinima kako se komično ostvaruje jezikom te u jeziku i potvrđuje.

UMJESTO UVODA ILI: *MOŽE LI SE O VICU OZBILJNO?*

Ako bismo se pouzdali u stanje u kroatističkoj (pa i u bosnističkoj) lingvistici, mogli bismo brzopleto zaključiti da tema vica nije poticajna, zanimljiva ili – možda čak – dostojna iole ozbiljnije znanstvene studije. Naime iako se vic ostvaruje jezikom i u jeziku, iako je pričanje viceva česta pojava u našim svakodnevnim druženjima, lingvistima on, barem kao predmet ozbiljna bavljenja i sustavna proučavanja – iz nekih razloga – (zasad) uglavnom promiče. No, srećom, samo malom promjenom perspektive stječe se sasvim drugi dojam!

Ponajprije u širim društvenim, humanističkim, pa štoviše i u filološkim okvirima o vicu se (pa i na našim prostorima) i ne piše tako malo. Moglo bi

se reći da je početak znanstvenoga bavljenja vicom najavila Freudeova knjiga *Vic i njegov odnos prema nesvjesnomu*, prvi put objavljena (na njemačkome jeziku) 1905. godine (usp. Freud 1960). Indikativno, autor će u samome uvodu konstatirati da vicevi ne dobivaju ni približno onoliko pozornosti filozofa koliko zavređuju s obzirom na ulogu koju igraju u našem mentalnom životu (Freud 1960: 22¹). Nasuprot tome i letimičan će pogled u noviju literaturu o vicevima posvjedočiti da se njima sve više bave i filozofi, i antropolozi, i folkloristi, i teoretičari književnosti, i kognitivni znanstvenici, i, dakako, (pragma)lingvisti – ali i ne samo oni. Napokon, razmjerno skromnu, ali iznimno zanimljivu *građu za povijest vicologije* (i to *hrvatski slučaj!*) predstavio je vrlo iscrpno Josip Užarević (2012). Ta povijest započinje još 1949. godine, kad Zdenko Škreb piše studiju *Značenje igre riječima*. Ispisivali su je ponajprije i ponajviše teoretičari književnosti (uz Škreba, Milivoj Solar, a napokon i sam Josip Užarević), filozof estetičar (Danko Grlić) i najzad jedan lingvist (Stjepan Babić).²

Naposljetku – čini se – i lingvisti otkrivaju vic. I ako o njemu (tradicionalni) gramatičari i nisu imali mnogo reći – jer, uistinu, *gramatika* vica i ne nudi puno dobrih tema³ – za novije lingvističke teorije, ponajprije one koje se okreću tekstu i/ili jezičnoj komunikaciji, ne samo vic nego i situacije u kojima pričamo viceve te načini na koje to činimo postaju vrijedni znanstvenih istraživanja. Semantika i, napose, pragmatika vica, konceptualna značenja i zamjene koncepata, igre riječima, kao i dinamično sagledavan diskurs vica – samo su neki aspekti (i) lingvističkih prinosa *vicologiji* u nastajanju.⁴

1 Za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju (*kindle edition*).

2 Babićevu knjigu *Hrvatski politički vicevi* (Zagreb 1995) ipak nećemo moći smatrati lingvističkim prinosom teoriji vica. Riječ je o svojevrsnoj zbirci (uredno organiziranoj) političkih viceva, očito bez većih (teorijskih) pretenzija.

3 Strogo uzevši, zanemari li se recepcija vica (stoga i njegova semantika i pragmatika), ali i značajke vica kao zatvorene, konačne autentične tekstne strukture (o čemu više u nastavku), vic u jezičnome smislu (tj. njegova morfologija ili sintaksa) neće biti prepoznat kao posebno intrigantan jezični predložak, pa će izostajati njegove lingvističke (u užemu smislu gramatičke) analize. Upravo stoga za afirmaciju će vica kao lingvističke teme trebati dočekati promjenu teorijsko-metodološke paradigme.

4 Za razliku od strukturalističke lingvistike/gramatike koja je za predmet svog studija odabrala *jezik* (jezične strukture) novi su pravci zanimanje pokazali i za najšire shvaćene okolnosti u kojima se komunikacija odvija, što za posljedicu ima otvorenost tih teorija za dostignuća drugih znanstvenih područja (npr. sociologije, psihologije, antropologije, filozofije itd.). Nepotpun, ali – držimo – dovoljno reprezentativan popis literature kojim je popraćen ovaj članak – na kojem se nalaze naslovi iz različitih, a donekle srodnih znanstvenih područja (od psihoanalize preko antropologije do analize diskursa i semantike, odnosno pragmalingvistike) – posvjedočit će, vjerujemo, o zanimljivosti i dinamičnosti naše teme.

JESI LI ČUO ONAJ?

Iako je publiciranje viceva zarana imalo važan utjecaj na njegovo etabliranje kao specifične tekstne vrste, odnosno komunikacijske (diskursne) prakse (usp. Holt 2008; Užarević 2012: 72–73), a novi ga mediji poput interneta upravo zapisana čine svagda dostupnim, primarno se vic javlja kao usmena (govorena) forma. U vezi sa samom situacijom *pričanja viceva* valja stoga iznijeti neka zapažanja.

Ponajprije: za vic bi se moglo reći da je tijesno vezan uz komunikacijski događaj; on naime nastaje, modificira se i traje u procesu prenošenja, što će reći u aktivnome suodnosu govornika i sugovornika. Pritom su sudionici takve komunikacije (najčešće) u prisnim odnosima, kao što je i samo pričanje viceva u prvome redu vezano uz njihova neformalna (ili barem manje formalna) prijateljska druženja.⁵ Pričanje je viceva *društveni fenomen* (usp. Aarons 2012: 193⁶) koji, kao i u slučaju trača i tračanja (usp. Badurina 2008), može imati važnu funkciju u socijalizaciji pojedinca (jer *dobro pričanje viceva* poželjna je osobina u mnogim društvima i u mnogim situacijama). Dakako, članovi se određene zajednice međusobno razlikuju ne samo s obzirom na umješnost u pričanju viceva nego i s obzirom na spremnost da takvu aktivnost prakticiraju u većim ili manjim, poznatijim ili manje poznatim društvima. I neka su istraživanja (usp. Tannen 1990: 89–90), recimo, potvrdila pretpostavku da žene nerado pričaju viceve pred većim auditorijem, posebice ako se u njemu nalaze i muškarci,⁷ često uz obećanje dano bliskoj osobi ili bliskim osobama da će im vic ispričati kasnije, nasamo. Muškarci, naravno, nemaju takvih problema.

---

5 S antropološke točke gledišta promišlja se i o posebnim komunikacijskim praksama koje se mogu nazvati dijadnim/binarnim tradicijama (engl. *dyadic traditions*; usp. Oring 1992: 135–144). Ukratko, binarne su tradicije *rutine u ponašanju i jezične rutine koje su generirane, okarakterizirane i podržavane unutar binarnih odnosa*; binarni su pak odnosi *više ili manje postojane interakcije između dvaju pojedinaca koji se jedan prema drugom odnose više kao osobe negoli kao pripadnici određenih društvenih statusa*; stoga su *dijade obilježene niskim stupnjem formalnosti i uklopljenosti – sve zbog nedostatka ovisnosti o odnosima formalnih uloga*, a takvi su najvećoj mjeri upravo prijateljski i supružnički odnosi (usp. Oring 1992: 135).

6 Za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju (*kindle edition*).

7 Uz napomenu da su izuzetak žene koje vuku podrijetlo iz etničkih zajednica u kojima su verbalne performanse visoko na cijeni; navodi se primjer američkih *standup* komičarki Fanny Brice i Joan Rivers židovskih korijena.

Slično, i antropolog će Elliot Oring na početku eseja o *ljudima od vica/sale* promišljati o vezi između Židova i viceva – *jer oni koji su tisućljećima smatrani “ljudima od knjige” sada se bez pretjerivanja mogu okarakterizirati kao “ljudi od vica”* (Oring 1992: 112).

Po svemu sudeći odatle proistječe i često prisutan stereotip: žene loše pričaju viceve, što je, razumljivo, dojam koji imaju baš muškarci.⁸ Napokon naše je pozornosti ovdje vrijedno i zapažanje da se mnoge žene rado smiju vicevima, ali da ih ne pamte (usp. Tannen 1990: 139–140) – budući da ne preuzimaju središnju (zabavlačku) ulogu u društvima, ne moraju raspolagati ni zalihom viceva kojom bi se u društvu istakle.

Na drugi način – i ipak u znatno manjoj mjeri – vicevi su prisutni u javnom diskursu. Ispričati vic u političkom govoru, na sveučilišnom predavanju, u izlaganju na znanstvenoj konferenciji, u ozbiljnoj televizijskoj emisiji i sl. čin je za koji mora postojati posebna motivacija (vic, anegdota ili kakva dosjetka mogu imati fatičku funkciju, mogu biti u službi argumentacije neke teze i/ili jasna asocijacija na štogod izrečeno), vic nadalje mora biti pomno odabran⁹ – ali i tada i takav nužno uključuje znatno veći rizik negoli onaj ispričan u ležernom prijateljskom nadmetanju u duhovitostima. Naime u javnoj komunikaciji, pred brojnijim i distanciranijim auditorijem uvijek postoji bojazan da vic, šala ili dosjetka neće naići na primjeren odjek bilo zbog nesnalaženja/susprezanja auditorija da u danom (javnom) kontekstu iskažu svoje emocije bilo zbog neodobravanja ili osude specifična, pretpostavimo i neočekivana govornikova postupka.¹⁰ A jedina poželjna reakcija na ispričan vic (u kojoj god prilici) uvijek je jedino i isključivo – *smijeh!*

Naposljetku u samoj situaciji pričanja viceva ima mnogo teatralnosti. Govornik (pripovjedač) nastupa u ulozi neke vrste glumca,¹¹ on se nalazi pred

8 Ovamo bi se mogli dodati i različiti tipovi muškog i ženskog humora (muškarci više zadirkuju druge, njihove su šale grube; žene su, naprotiv, sklonije autoironiji), i sve to kao moguć razlog uzajamnog nerazumijevanja (usp. Tannen 1994: 72–73).

9 I u privatnoj, a još više u javnoj komunikaciji govornik mora voditi računa o tome da ispričanim vicem ne povrijedi ičija nacionalna, vjerska, etička, ideološka/politička, rodna ili kakva druga uvjerenja. Takvim se manifestacijama političke korektnosti (i krhkim i nestalnim kriterijima na kojima redovito počiva procjena korektnosti) u ovome radu nećemo baviti.

10 Dva su se predsjednika Republike Hrvatske – Stipe Mesić i Ivo Josipović – okušala u (javnome) pričanju viceva. Mesić je počesto izlagan poruzi zbog nespretnosti u prezentaciji poente vica ili neprimjerena pokušaja njezina dodatna tumačenja (usp. npr. <https://www.youtube.com/watch?v=jMviQaCPMxo> ili <https://www.youtube.com/watch?v=ohSCB7e22v8>); Ivo Josipović, koji ostavlja dojam ozbiljne, možda i odveć suzdržane osobe, iznenadio je svojom umješnom verbalnom interpretacijom (i adaptacijom) poznatoga vica, doduše u manje formalnoj prigodi, na Festivalu pričanja priča (usp. <https://www.youtube.com/watch?v=x1OkRu-DiLU>).

11 Deborah Tannen ističe i to da pričanje viceva pretpostavlja neku vrstu ekshibicionizma, ali ne i sebičnosti i egoizma: zabavljanje drugih način je uspostave odnosa s njima, a pričanje

publikom koju valja zabaviti – a za to mu je, uz predstavljачke sposobnosti, nužan i dobar tekst. Da bi u vicu sadržan komičan obrat prouzročio primjeren efekt, da bi *predstava* ostvarila uspjeh, važno je da publika odranije ne poznaje tekstualni predložak. Stoga prepoznatljiv *protokol* pričanja viceva nerijetko započinje najavnom diskursnom oznakom tipa *Znaš onaj?* ili *Zaustavi me ako si već čuo!* i sl. S druge pak strane poželjno, uljudno ponašanje slušaoca/gledaoca pretpostavlja njegovo dobrohotno sudjelovanje u *predstavi*, a to znači neuskraćivanje primjerene reakcije – *smijeha* – čak i u situacijama kad mu je *rasplet* vica unaprijed poznat¹² ili, jednostavno, iz nekih drugih, osobnih razloga vic baš i ne smatra duhovitim! No za razliku od profesionalnih kazališnih situacija u opuštenim se privatnim druženjima uloge (glavnog) glumca/predstavljачa i gledaoca gotovo u pravilu periodično izmjenjuju.

VIC JEZIKOM I U JEZIKU

Vraćamo se uvodno iskazanim tvrdnjama – *vic se ostvaruje jezikom i u jeziku te vic dosad uglavnom nije nailazio na zanimanje lingvista* – sve da bismo s novih, osvježjenih polazišta pokušali iscrtati moguće obrise nove *lingvistike vica*.¹³ Na tragu novijih lingvističkih teorija – ponajviše onih koje jeziku/jezičnoj djelatnosti pristupaju s razine teksta¹⁴ – u žarištu će se našega zanimanja naći vic kao specifična *tekstna vrsta*.¹⁵ U tom ćemo smislu o vicu

---

viceva može biti vrsta darivanja jer time, u konačnici, slušaocima donosimo zadovoljstvo (usp. Tannen 1990: 90).

- 12 Do toga može doći posebice onda kada se vicevi pričaju u većim društvima; zbog drugih sudionika u komunikacijskome događaju čak ako koji od sugovornika unaprijed zna kakav će komičan *rasplet* uslijediti, od njega se očekuje da ne prekida *izvedbu*, pa štoviše i to da ustraje u svojoj *ulozi* iznenađena, zadovoljna, nasmijana gledaoca.
- 13 Ne želimo, dakako, tvrditi da dosad uopće nije bilo lingvističkih prinosa teoriji vica (tako što demantira, uostalom, i popis literature u prilogu ovoga teksta), nego ustrajemo u tezi o manjku sličnih tekstova u hrvatskoj/bosnijskoj literaturi, i to usprkos reputaciji nacija s razvijenim smislom za (dobar) humor.
- 14 Paradigmatski metodološki obrazac nudi funkcionalna gramatika M. A. K. Hallidaya (Halliday 2004): ako su funkcionalni jezični potencijal njegove komunikacijske mogućnosti, a mi komuniciramo tekstovima, jeziku treba pristupati preko teksta; utoliko i u gramatičkim opisima jedinice nižega ranga (rečenice/iskaze, lekseme, morfeme, foneme) valja motriti kroz vizuru teksta (ali i konteksta u kojemu se tekst pojavljuje i ostvaruje, te u njemu vrši specifičnu komunikacijsku zadaću). O tome više u Badurina 2008.
- 15 Pojam tekstne vrste dugujemo inače lingvistici teksta: tekstna vrsta predstavlja skup tekstova s određenim zajedničkim svojstvima, odnosno klasu tekstova koji se mogu uvrstiti u složene obrasce djelovanja. Tekstne se vrste klasificiraju s obzirom na različite kriterije (npr. predmet i cilj teksta, tipove dijelova teksta, komunikacijske aspekte, dihotomiju go-

promišljati kao o manje-više kratkoj (i zatvorenoj) tekstnoj formi razmjerno čvrste, u pravilu prepoznatljive strukture. Osnovna je struktura vica trodijelna (usp. Užarević 2012: 72–75; Solar 1980: 230–233): (A) uvod u kojem se opisuju (ne)obične okolnosti, situacija onoga što se događa; (B) pripovjedni dio vica, koji se može ostvariti bilo u relativno opsežnu pripovijedanju (često s uključenim ponavljanjima, varijacijama te napose gradacijom)¹⁶ bilo u nultoj naraciji (“minus-pripovijedanju”), tek kao za krajnji efekt vica nužno usporenje (dramska pauza/stanka); (C) poenta vica (engl. *punchline*) kojom se vic razrješuje, odnosno u kojoj se ostvaruje komičan efekt. Različite ostvaraje osnovne strukture vica, u prvome redu različite tipove i stupnjeve u njima ostvarene narativnosti, posvjedočit će vicevi 1–5:¹⁷

(1) Piše Fata mami:

Draga mama, mi smo dobro. Bili smo u nedjelju u Doboju na vašaru i kad smo krenuli kući, naišli neki mangupi, mene silovali, a Muju pretukli.

Piše Fata mami za tjedan dana:

Draga mama, mi smo dobro. Bili smo u nedjelju u Travniku na vašaru i kad smo krenuli kući, naišli neki mangupi, mene silovali, a Muju opet pretukli.

---

voreno – pisano i dr.). Za razvoj je tekstnih vrsta – prema toj teoriji – odgovoran kriterij intertekstualnosti (jedan od sedam konstitutivnih načela teksta). Više o tome usp. u De Beaugrande–Dressler 2010.

16 Nameće se ovdje zanimljiva relacija između viceva i priča/pripovijetki: *priča je uglavnom duža od vica koji je pak razmjerno kratak; svijet koji kreira priča ističe se kao normalan, tipičan i stvaran, svijet vica priziva što nenormalno, bizarno i besmisleno; tendencija je priče da bude eksplicitno didaktična, dok vic izbjegava eksplicitnu moralizaciju; vic teži tome da bude ispričan u prezentu, dok se priča smješta u prošlost; priča ovisi o djelima i njihovim posljedicama, a vic se zasniva na govoru i jezičnim značajkama; priča se često sastoji od više epizodnih radnji i polako se kreće prema nekoj vrsti narativnog raspleta, dok je vic obično ograničen na jednu scenu, koja naglo kulminira s poantom. Naposljetku priče izazivaju osmijeh, šale generiraju smijeh. Usp. Oring 1992: 81–82 i d.*

17 Dakako, vicevi koji se ovdje navode oslobođeni su svoje primarne, *zabavljачke* funkcije. Naime potkrepi će naših teza gdjekad sasvim dobro služiti i tzv. *bradati* vicevi. Ako i takvi koga nasmiju i razonode, bit će to – možda – dokaz da se i o “neozbiljnim” jezičnim temama može/mora govoriti/pisati i ozbiljno, ali i toga da ni sam lingvistički pristup pojedinim aspektima ljudske jezične djelatnosti ne mora nužno biti lišen zabave.

Za još tjedan dana:

Draga mama, mi smo dobro. U nedjelju će u Tesliću vašar. Ja bi išla, a Mujo se nešto nečka...

- (2) Leži Crnogorac u travi i viče na ženu:
“Ženoooo, bog te ubio, donesi mi serum za zmije!”
Pita žena: “Da te nije ujela slučajno?”
Crnogorac: “Nije, ali evo je, ide.”
- (3) Kaže Mujo Hasi: “Joj, opet mi se ide u Australiju!”
Haso: “A kad si ti, bolan, bio u Australiji?”
Mujo: “Ma nisam, nego mi se i jučer išlo!”¹⁸
- (4) Tone *Titanic* i dolazi kapetan do Hercegovca i kaže:
– Znate li plivati? Kaže Hercegovac:
– Ne znam, ali može rođak sredit papire.
- (5) Idu dva balona pustinjom i kaže jedan drugome: – Pazi, kaktussssss!
A drugi će: – Kasno pališšššššššš!¹⁹

Vrlo čest oblik vica onaj je sasvim reducirana središnjeg dijela, a čiju prepoznatljivu (dvodijelnu) strukturu čine istom pitanje i odgovor. Takvi su gotovo u pravilu vicevi o plavušama, nerijetko i oni o policajcima, a ima ih, dakako, i s drugim (lokalno poznatim, tipskim) likovima:

---

18 Na istoj se jezičnoj dosjetki zasniva i ovaj vic: *Hvali se Mujo svom jaranu: – E moj Haso, gdje ja sve nisam bio... Maldivi, Kuba, Sejšeli... U Riju također nisam bio... O jezičnim dosjetkama više u Ritchie 2004: 2662 i d.; za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju – kindle edition).*

19 Zanimljivo je pripomenuti da vicevi često imaju svoje inačice, pa i to da one nerijetko nastaju kao izravna asocijacija na (opće)poznati vic (pri čemu se komičan efekt postiže upravo u prepoznatim intertekstualnim asocijacijama: “Idu dva krumpira pustinjom i kaže jedan drugome: – Pazi, kaktussssssssss! A drugi će: – Pa budalo, nismo mi baloni!” (usp. <http://www.forum.hr/showthread.php?t=101&page=112>; pristup 14. travnja 2014). Ovamo bi se mogli pribrojiti i ovi upravo antologijski vicevi: – Mujo, jesi li čitao *Na Drini ćuprija*? – Šta, bolan, čito? Hodo po njoj! te varijacije s eksplicitnim seksualnim sadržajem – Mujo, jesi li čito Desanku Maksimović/Anu Karenjinu/Hasanagicu? Šta, bolan, čito? J...o! (usp. i Užarević 2012: 75).

- (6) – Zašto plavuša otvara mlijeko u dućanu?
– Jer na tetrapaku piše “otvori ovdje”.²⁰
- (7) – Kako policajci peru auto?
– Jedan drži spužvu, a drugi vozi auto naprijed-nazad.
- (8) – Kad Mujo grli Fatu?
– Kad vozi u rikverc!
- (9) – Zašto Bodul voli Zepter posuđe?
– Kuha bez vode, prži bez ulja.
- (10) – Kako se pozdravljaju crnogorski vrapci?
– Će si, sokole!

Bez obzira na dužinu vica – koja dakle može varirati od ekstenzivnih naracija (čija je primarna svrha odgađanje završetka te, u konačnici, pojačavanje neočekivana/komična obrata koji on donosi) do sasvim sažetih viceva od svega dvaju redaka – težište će zatvorene tekstne strukture biti redovito na samome njezinu kraju, u zadnjemu (udarnom) retku. I pripovijedanje se vica tome podređuje (i to ne samo suprasintaksa teksta nego i njegova primjerena govorena izvedba):²¹ pozornost se slušatelja na neko vrijeme zadržava prije negoli *naracija eksplodira u dosjetku* – jer neovisno o njegovu tipu, za vic je kao takav karakterističan osobit završetak obično nazivan *poentom* (usp. Chiaro 1992: 974²²). A poentu će Delia Chiaro odrediti kao *točku u kojoj recipijent čuje ili vidi nešto što je na neki način nepodudarno s jezičnom ili semantičkom okolinom u kojoj se pojavljuje*,²³ štoviše kao *osovinu oko koje se*

---

20 Formalna (strukturna) značajka viceva o plavušama u podlozi je autoreferencijalnog (meta)vica: – *Zašto su vicevi o plavušama kratki? – Da bi ih razumjele brinete/crnke. O metahumoru u kojemu značajke vica i same postaju predmet vica* usp. i u Oring 1992: 113.

21 O svojevrsnoj ritmiziranosti teksta vica piše i Milivoj Solar (usp. Solar 1980: 231–232).

22 Za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju (*kindle edition*).

23 U literaturi o humoru uobičajilo se u tom smislu govoriti o nepodudaranju/nekongruenciji (engleski *incongruity*). Tumačenje pojma (koji se slikovito i pomalo laskavo proglašava *najšire podržanim kandidatom za ulogu osnovnog sastojka u humoru*) i dijakroniju njegove uporabe usp. u Ritchie 2004: 45–50. Pritom se ističu i različiti tipovi nekongruencije: *statična* može biti *svojstvo pojedinih situacija ili rasporeda elemenata ili čak događaja dovoljno kratkih da se smatraju trenutnima; dinamična* se tiče *slijeda slika ili predodžbi koje nastaju ili se prikazuju na način koji proizvodi neki utjecaj na slušatelja*. Slično Oring rabi pojam

vic usredotočuje te će u nastavku istaći i ovo: pod pretpostavkom da postoje određeni *pragmatički signali*²⁴ koji kazuju da se priča vic, *recipijenti prije ili kasnije očekuju poentu* – što predstavlja *osobitu mješavinu* iščekivanja i iznenađenja (usp. Chiaro 1992: 979, 985). Međutim valja istaći i to da iako je važna sastavnica vica, nepodudarnost/nekongruencija ne čini humor sama po sebi, već je komičan efekt sadržan upravo u njezinu razrješenju (tj. u spoznaji da u vicu zapravo i nema nepodudarnosti na koju se u prvi mah pomišljalo;²⁵ odatle i tzv. teorija razrješenja nekongruencije (engl. *incongruity resolution theory*; usp. Ritchie 2004: 54) s dvjema glavnim varijantama razrješenja nekongruencije (usp. Ritchie 2004: 59–68).²⁶

---

primjerenog/prikladnog nepodudaranja/nekongruencije (engleski *appropriate incongruity*); usp. Oring 1992: 1–15.

24 O važnosti pragmatike za poimanje ne samo fenomena vica kao specifične tekstne vrste/diskursne prakse nego i za razumijevanje komičnog efekta u svakom pojedinom vicu slijedi više u nastavku. Pragmatičkim će se signalima smatrati oni elementi diskursa koji nedvosmisleno upućuju na to da se priča vic (a ne da se, recimo, prepričava neki realni događaj, pripovijeda priču ili sl.), naprimjer rečenica *Razgovaraju Rus, Amerikanac i Mujo...* u danoj će komunikacijskoj situaciji nedvosmisleno signalizirati da započinje pričanje vica.

25 Možemo to i oprimirati: u vicu (10) uočena nespojivost između vrabaca i sokolova (naime *crnogorski vrapci koji se međusobno oslovljavaju sokolovima*) objašnjava se, a time i razrješava prizivanjem (opće)prihvaćene ideje o nadmenosti Crnogoraca, odnosno njihova preuveličavanja vlastita (upravo epskog) *junaštva/čojstva*. Tek će takvo razrješenje moći, očekuje se, rezultirati smijehom. O *pozadinskim znanjima* prijeko potrebnima za razrješenje nekongruencije slijedi u nastavku.

Dakako, o nespojivosti bi se moglo razmišljati i šire: sama je situacija u kojoj (crnogorski) vrapci razgovaraju nonsensna (nespojiva sa stvarnošću) – no takav je početak, koji “aktivira humoru ideju nemogućega i preokrenutoga svijeta” (Užarević 2012: 66; usp. i Solar 1980: 230–231), sasvim primjeren vicu kao tekstnoj/književnoj vrsti (i po tome se, spomenuto je, vic razlikuje od priče/pripovijesti).

26 Prva se obično imenuje prinudnom reinterpretacijom (postava ima dvije različite interpretacije, ali je jedna od njih slušateljstvu očiglednija jer ono nije svjesno drugoga značenja; značenje poente u sukobu je s očiglednom interpretacijom, ali je kompatibilno s drugim, dosada prikrivenim značenjem, te ga priziva). Druga je dvostupanjski model (poenta kreira nekongruenciju, a potom se mora naći *kognitivno pravilo* koje omogućuje da se sadržaj poente prirodno poveže s informacijama utvrđenima u postavi).

Dakako, riječ je samo o modelima, idealnim projekcijama; za potkrepu bi se prvoga tipa među našim primjerima mogao navesti vic (3), a drugi bi se, smatramo, mogao braniti vicevima (1), (2), (4) te (6) do (10). Nadalje između dvaju će se tipova razrješenja nekongruencije moći ustanoviti i sličnosti (usp. Ritchie 2004: 67), a postoje i njihove različite interpretacije i potvrde. Ovdje se nećemo baviti primjenom teorije na konkretnim tekstovima/vicevima (usp. Ritchie 2004; također i Oring 1992: 1–15), već samo prihvaćamo zamisao o nekongruenciji i njezinu razrješenju, što je u podlozi vica kao tekstne vrste.

Ističući važnost poente ne samo u strukturi teksta vica nego i u njegovoj primjerenoj i/ili uspješnoj govorenoj realizaciji, nadomak smo ključnoga pitanja: *na kojim mehanizmima ustvari počiva razumijevanje vica?* Ili – drukčije rečeno – zanimat će nas čemu se, zapravo, u vicu smijemo (ili zašto i kada se njemu ne smijemo).

U tom kontekstu, smatramo, intrigantnom se konstatacijom može činiti ona da su vicevi – iako nedvojbeno *autentični tekstovi* – razmjerno slabo zastupljeni u jezičnim udžbenicima, pa i onima iz područja semantike i pragmatike/pragmalingvistike (usp. Goatly 2012: 290²⁷). U takvim se izdanjima naime preferiraju konstruirani, izmišljeni primjeri.²⁸ Što nas dakle priječi da u razmjerno kratkoj strukturi vica prepoznamo dobar predložak za obrazlaganje ili razumijevanje funkcioniranja jezika (i to na različitim jezičnim razinama)?²⁹

Čini se da se odgovor na ta pitanja već sam nametnuo. Bez obzira na jednostavnost jezičnih sredstava koja čine strukturu vica (po čemu je on, ipak samo naizgled, lako štivo), za razumijevanje će poente (tj. za *razrješenje nekongruencije*) nužna biti i neka druga znanja. U tom smislu u literaturi se navodi potreba distingviranja semantike (koja se zanima za jezično značenje rečenice) i pragmatike (zaokupljene iskazom u kontekstu uporabe), ali i pragmalingvistike (jezičnih znanja raspoloživih za razumijevanje i proizvodnju govornih činova u određenom kontekstu) i sociopragmatike (općenitih znanja o svijetu u kojemu se interakcija ostvaruje, uključujući i izvanjezični kontekst) (usp. Aarons 2012: 575–608).³⁰ Riječju, da bismo na kraju ispričana nam vica

27 Za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju (*kindle edition*).

28 S druge pak strane u novije su vrijeme upravo vicevi prepoznati kao dobar izvor (ili, što-više, poticaj) za učenje stranih jezika. Dovoljno je pogledati stranice internetskih knjižara (npr. Amazon knjižare) pa da se pronađe niz izdanja koja kroz šale/viceve obećavaju ovladavanje stranim jezicima. Uostalom, tog je tipa i knjiga na našem popisu literature – usp. Purdy 2011. Po svojoj prilici, očekuje se da će takvo štivo biti dobra motivacija za učenje jezika, ali i za stjecanje drugih kompetencija nužnih za razumijevanje viceva – o čemu više u nastavku.

29 Zanimljiva je u tom pogledu – a u nekom smislu i usamljena – knjiga *Understanding Language through Humor* (Dubinsky–Holcomb 2011). Njezini autori uvodno ističu svoju nakanu: zamisao im je upoznati čitatelja s lingvističkim pojmovima ne ostavljajući pritom dojam da je riječ o jezikoslovnom priručniku, tj. udžbeniku. Ipak, reći će oni, to je knjiga o lingvistici, ne o humoru, naime o razumijevanju jezika (kroz humor), ne o razumijevanju humora (kroz prizmu jezika) (usp. Dubinsky–Holcomb 2011: 106; za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju – *kindle edition*). Njihova je perspektiva dakle obrnuta u odnosu na ovu našu.

30 Oslanjajući se na sličnu argumentaciju zarana je Jolles (u knjizi prvi put na izvorniku objavljenoj 1930) konstatirao da je “i jednostavan vic već složeni ustroj” (usp. Jolles 2000: 232).

bili nagrađeni osjećajem lagode i zadovoljstva koje izaziva bezbrižan smijeh, moramo posjedovati i određena *pozadinska znanja*, a ona su nam pak zadana širim društvenim, kulturnim i povijesnim kontekstom. Takva *pragmatička kompetencija*³¹ pretpostavlja i pristajanje uz uspostavljene (u društvenoj zajednici ovjerene/potvrđene) stereotipe, a upravo stereotipi postaju čvrste okosnice mnogim vicevima, upravo *presupozicije* nužne za njihovo razumijevanje. Dakako, za potpuno uživanje u blagodatima vica, od recipijenata se ne očekuje samo posjedovanje društveno determiniranih *prešutnih znanja* nego i (barem uvjetno, *prigodno*) prihvaćanje stereotipnih vjerovanja.³²

Na našim su prostorima rašireni vicevi čiji su glavni likovi nacionalno i/ili regionalno determinirani.³³ Takvi tipski likovi – u skladu s konvencionalnim, pojednostavljenim vjerovanjima – svedeni su svega na jednu do dvije osobine, pa istom tako karikirani postaju junaci u mnogim vicevima.

Sljedećim trima vicevima zajednički je tematski okvir – situacija bračne/partnerske nevjere. Prevareni muškarci reaguju međutim vrlo različito, što je u skladu s očekivanim karakternim crtama samih tipskih likova:

- (11) Vрати se Crnogorac sa poslovnog puta, ugleda ženu s drugim čovjekom u krevetu i vikne:
– A viđu budale, čini tuđi posa!!!

---

31 Pojam se prvotno pripisuje Noamu Chomskom i određuje se kao poznavanje pravila jezične uporabe (usp. Aarons 2012: 583).

32 Utoliko će se svaki pokušaj osporavanja uvriježena stereotipa (npr. pokušaj dokazivanja da nisu sve plavuše priglupе ili da Škoti zapravo uopće nisu škrti) moći tumačiti (i) kao nedostatak pragmatičke kompetencije: uostalom, dobar smisao za humor pretpostavlja spremnost na šalu, pa ako treba, i na vlastiti račun. S druge pak strane od govornika se također očekuje zadovoljavajući stupanj pragmatičke kompetencije: valjana procjena situacije u kojoj se kani ispričati koji vic (želja da se ne povrijede ičija nacionalna, vjerska, svjetonazorska, etička ili druga uvjerenja).

33 Ne tvrdimo pritom, dakako, da je takvo što naš specifikum, već da su u našim vicevima (tipski) likovi na specifičan način lokalizirani. S druge pak strane o univerzalnosti pojave nacionalne/lokalne diferencijacije (anti)junaka u vicevima svjedoči, primjerice, ovaj vic: **Raj** – svi kuhari su Francuzi, svi policajci su Englezi, svi mehaničari su Nijemci, svi ljubavnici su Talijani, organizacija je povjerena Švicarcima. **Pakao** – svi kuhari su Englezi, svi policajci su Nijemci, svi mehaničari su Francuzi, svi ljubavnici su Švicarci, organizacija je povjerena Talijanima (usp. Purdy 2011: 1673; za ovu se bibliografsku jedinicu ne navode stranice, već pozicije u e-izdanju – *kindle editon*).

Tu će značajku vica A. Jolles staviti u kontekst njegove pučke naravi: “Gdje god je međutim vic pučki, on svojom vrstom i svojim načinom šaljenja označava narod, skupinu i vrijeme iz kojih je svaki put proistekao: američki vic možemo razlikovati od engleskog, engleski od irskog vica, u Njemačkoj imamo berlinski, hamburški, minhenski – ili pak opet židovski vic” (usp. Jolles 2000: 230).

- (12) Bodul s ratišta došao doma i ženu našao u postiji sa susedon Ivićen.
Izvadio je pištolj i ubio čovjeka.
Došao na sud, sudac ga pita zašto je to učinio.
– Gospodine sudac! Ni meni bilo ča je on va mojoj postiji. Ni meni bilo ča on ima moje papuče. Ni meni bilo ča oni ima moju halju. Ni meni bilo ča je s mojun ženun... – ma kad sam videl da je pećica na tri, poludel san!
- (13) Došao Mujo sa službenog puta i zateko Fatu u krevetu s nekim čovjekom. Onako ljut razdere se na nju:
– Fato, što radi ovaj čovjek u mom krevetu!?
A na to će Fata:
– Čuda, Mujo, čuda radi!

Za razrješenje poente svakog spomenutog vica potreban je odgovarajući *ključ*: Crnogorac je lijen; Bodul (otočanin)³⁴ je škrt; Mujo je pak bezazleno naivan. I, dakako, istim se ključevima raspleću onda i mnogi drugi vicevi, tako i ovi od (14) do (16):

- (14) Prijavila djevojka silovanje i daje iskaz u policiji:
– Bio je crn, visok i bio je Crnogorac!
Pita je policajac:
– Kako znate da je bio Crnogorac?
Ona odgovori:
– Pa sve sam morala radit sama!
- (15) Bodul na samrtnoj postelji:
– Ženo, si poli mene?
– San, mužu, san!
– Sine, si poli mene?
– San, san.
– Hćeri, si poli mene?
– San, oče, san.
– A komu gori ono svitlo va kuhinji?

---

³⁴ Budući da su vicevi u pravilu regionalno/lokalno obilježeni, na sjevernome Hrvatskom primorju Bodulima se smatraju Krčani (u Dalmaciji to su obično Bračani). Dakako, inačice istih ili sličnih viceva postoje i sa Škotima, čime se dokazuje univerzalnost viceva, pa i pučki način njihova prenošenja.

- (16) Radi unproforac sklekove, a Mujo oko njega obilazi, gleda ga s jedne strane, pa s druge, naviri se ispod njega i veli mu:
– Mens’ čini, jarane, da je ona tebi utekla!

Napokon valja spomenuti još nešto: u različitim okolnostima u kojima se vicevi pričaju (bilo da je riječ o jednom usputno ispričanom vicu bilo da se naprosto radi o situaciji prijateljskog nadmetanja u pričanju viceva) motivacija će se za odabir određenog vica (ili čitava repertoara viceva) često nalaziti upravo u općeprihvaćenim pozadinskim znanjima koja su poslužila kao okosnica duhovitoj poenti (ili duhovitim poentama). Tako primjerice vic o Bodulu/Škotu može biti tek usputno ispričan kao (ne)izravni komentar čije patološke škrтости, a može (po istom ili sličnom kriteriju) biti jedan u seriji viceva o Bodulima/Škotima.

***

Ovo razglabanje o jeziku u vicu bilo bi uvelike manjkavo kad se napokon ne bismo osvrnuli i na poseban tip viceva koji se mogu smatrati jezičnima u užemu smislu riječi. U njima ne samo da se komično ostvaruje jezikom – što je i inače inherentna značajka vica kao jezičnoga artefakta i/ili tekstne vrste – nego je, štoviše, to komično u jeziku (prije negoli u predstavljenoj situaciji) i sadržano. U takvim će slučajevima biti riječi o *jezičnom humoru* zasnovanome na *jezičnoj igri na kojoj god ili na svim razinama jezične strukture* (usp. Aarons 2012: 224;³⁵ također i Ritchie 2004: 14 i d.). S obzirom na ovisnost ili neovisnost vica o jezičnome mediju, razlikovat će se u nastavku dva tipa viceva – vicevi *de dicto* i vicevi *de re* (usp. Aarons 2012: 231–240 i d.).

Svakako je zanimljiva – iako, smatramo, i podložna propitivanju – Guiraudova tvrdnja da se u situacijama igre riječima može govoriti o svojevrsnoj *defunkcionalizaciji jezika* (usp. Aarons 2012: 189);³⁶ prije bismo rekli da je

---

35 Doslovce autorica ovako najavljuje: “In this book, I use term ‘linguistic humor’ to refer to any kind of humor that reveals play with language objects at any and all of the different levels of language structure and additionally, that exploits playing around with rules governing pragmatic force.”

36 Na tome tragu, po svoj prilici, o vicu (igri riječima) razmišlja i André Jolles: “Rabim li pak (...) kakvu riječ u drugome značenju, odnosno: mislim li, dok je prividno rabim u jednome značenju, zapravo na drugo, odnosno: nadomještam li razumljivu riječ kakvom drugom koja ima isti zvuk, ali drugo značenje, onda tu (...) ne nastaje *mnogoznačnost*, nego nastaje *dvosmislica*; to znači, **dokida se jezična namjera priopćavanja, jezik se razrješava u svojoj nerazumljivosti, veza u odnosu govornika prema slušatelju trenutčno se razve-**

takva ludička funkcija jezika bliska onoj poetskoj (u Jakobsonovu smislu). Ili, drugim riječima, *igranje jezikom*, uporaba jezika na *defunkcionaliziran način također je jedna od jezičnih funkcija* (usp. Aarons 2012: 197).³⁷

Iako se dakle – načelno – jezična igra može ostvariti na svim jezičnim razinama, naš je korpus viceva potvrdio da se razmjerno često neočekivan raspлет događa te ono komično ostvaruje bilo na planu izraza (fonetski ostvaraj) bilo na planu sadržaja (značenja idiomatskih izraza i/ili poigravanje s različitim, denotativnim i konotativnim značenjima riječi i njihovih spojeva). Premda bi se rečeno moglo potkrijepiti i nekima od već navedenih viceva – npr. (3), (5), (6) – oprimirerit ćemo to novim vicevima:

(17) Hercegovac svrati u omiljeni kafić i u uglu spazi novu curu.

Odmah mu se sviđi, pa prikupi hrabrost i šarm te joj uleti:

ON: Oklen s'ti, mala?

ONA: Pogodi

ON: Ajd rec' prvo slovo.

ONA: I

ON: Ajd rec' i drugo.

ONA: Š

ON: Ne znam.

ONA: IšČapljine, budalo!

(18) Kuca Mujo na vrata doktoru.

Doktor će: "Tko je?"

Ovaj odgovara: "Tmujo."

(19) Mujo je napokon uspio zavesti Fatu i završiti s njom u krevetu, pa

ujutro nakon buđenja upita on nju za prvom kavom:

– Fato, bona, jesam li ja prvi s kojim si spavala?

Fata rezignirano klimne glavom:

– Jesi, bolan, s ostalima oka nisam do jutra sklopila...

---

zuje. Upravo na to rješenje, međutim, smjera igranje riječima, igra riječi" (usp. Jolles 2000: 231; istakla L. B.).

37 U tom kontekstu autorica će također zapaziti važnost viceva za ustanovljavanje ne samo naravi jezika nego i naravi uma koji ih procesuiru te posebno naglasiti da *jezični vicevi osiguravaju prvorazredne dokaze za istraživanje jezičnog znanje i ljudskog uma od kojeg je ono neodvojivo* (usp. Aarons 2012: 188), pa onda i to da su vicevi o jeziku ustvari refleksivni – dopuštaju nam da o jeziku promišljamo kao o objektu (4977 i d.)!

(20) Sjedi Mujo u kavani. Nailazi Suljo i pita ga:

– Mujo, jesi li ti u redu?

– Jok, bolan, za stolom sam!

Ukratko, vicevi (17) i (18) parodiraju specifične govorne ostvaraje: Hercegovci su obilježeni svojom novoštokavskom akcentuacijom, uz redovito pomicanje silaznih naglasaka s nepočetnih slogova (što u kombinaciji s nedostatnom naobrazbom može rezultirati poteškoćama u segmentaciji govornoga lanca); Muji će standardni (možda i afektiran) izgovor inicijalnoga fonemskog skupa /tk/ zazvučati krajnje neobično pa će uslijediti neobičan odgovor. U vicevima pak (19) i (20) komična situacija (nesporazum) nastaje zbog (ne)očekivana, doslovnog tumačenja izraza (inače sasvim uobičajenih razgovornih konstrukcija) *spavati s kime* (u značenju ‘imati intimne odnose, voditi ljubav’) odnosno *biti u redu* (u značenju ‘biti dobro, dobro se osjećati’). No važno je napomenuti i to da – iako se u tim vicevima humor ostvaruje u jezičnim dosjetkama (igre riječima) – nisu oni lišeni ni stereotipnih koncepata: Hercegovac je nadmen i samouvjeren, Mujo pomalo budalast, a odnos između Muje i Fate u vicu (19) umnogome podsjeća na onaj iz viceva (1) ili (13).

VIC ZA KRAJ

Ova naša *zabavljenost* temom vica nesumnjivo tek načinje neiscrpnu temu (i ne samo) lingvistike vica. Dakako, dotičemo se time i širega, svakako intrigantnog područja humora. Popis je pitanja na koja bi istraživači humora istom trebali odgovoriti otvoren (pokušaj ocrtavanja obrisa moguće teorije humora usp. u Ritchie 2004: 2–3) te svakako pretpostavlja multidisciplinarne i/ili interdisciplinarne perspektive. Mi smo se pak ovdje ograničili na u tom kontekstu ipak *rubno* pitanje pragmatike (i pragmalingvistike) vica kao tekstne vrste, ali i po mnogo čemu specifične komunikacijske (diskursne) prakse. I ako se u prvi mah i moglo pomisliti da je u Sarajevo doći i ondje na filološkoj konferenciji *pričati viceve* ako ne neprimjereno i drsko, a onda barem podjednako besmisleno kao i *nositi sove u Atenu* (ili *pivo u München*), nadamo se da smo ovim prilogom potaknuli nova istraživanja koja će zauzeti važno mjesto na nekoj skorašnjoj bibliografiji široko koncipirane teorije vica.

IZBOR IZ LITERATURE

- Aarons, Debra (2012) *Jokes and the Linguistic Mind*, Routledge.
- Asmolovskaya, Yuliya (2009) *Conceptual Blending in Jokes*, Seminar paper, GRIN Verlag GmbH.
- Badurina, Lada (2008) *Između redaka: Studije o tekstu i diskursu*, Hrvatska sveučilišna naklada – Izdavački centar Rijeka, Zagreb – Rijeka.
- Chiaro, Delia (1992) *The Language of Jokes: Analysing Verbal Play*, Rotledge.
- De Beaugrande, Robert-Alain – Dressler, Wolfgang Ulrich (2010) *Uvod u lingvistiku teksta*, prevela Nikolina Palašić, Disput, Zagreb.
- Dubinsky, Stanley – Holcomb, Chris (2011) *Understanding Language through Humor*, Cambridge University Press.
- Freud, Sigmund (1960) *Jokes and their relation to the unconscious*, Amazon Digital Services, Inc.
- Goatly, Andrew (2012) *Meaning and Humor: Key Topics in Semantics and Pragmatics*, Cambridge University Press.
- Halliday, M. A. K. (2004) *An Introduction to Functional Grammar*, 3rd edition, revised by Christian M. I. M. Matthiessen, Arnold Publishers.
- Holt, Jim (2008) *Stop Me if You've Heard This: A History and Philosophy of Jokes*, Liveright Publishing Corporation, A Division of W. W. Norton and Company.
- Jolles, André (2000) *Jednostavni oblici*, preveo Vladimir Biti, Matica hrvatska, Zagreb.
- Oring, Elliot (1992) *Jokes and Their Relations*, The University Press of Kentucky.
- Purdy, Jim (2011) *The Joke's on Me: Improve Your Vocabulary and Elevate Your Linguistics through Humor*, iUniverse, Inc. Bloomington.
- Ritchie, Graeme (2004) *The Linguistic Analysis of Jokes*, Routledge, London – New York.
- Solar, Milivoj (1980) "Vic kao književna vrsta", u: M. Solar, *Ideja i priča*, Znanje, Zagreb.
- Tannen, Deborah (1990) *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*, A Virago Book.
- Tannen, Deborah (1994) *Talking from 9 to 5: Women and Men at work*, Harper.
- Užarević, Josip (2012) "Poetika vica", u: J. Užarević, *Književni minimalizam*, Disput, Zagreb, str. 57–108.

STOP ME IF YOU'VE HEARD THIS ONE BEFORE: ON THE PRAGMATICS OF JOKES

Abstract

Jokes are realized via and within language, but traditional linguistics has not yet found sufficient incentive to study them. In this paper we will focus on the communicative aspects of jokes (a joke is created, modified and exists in the process of transmission: in the correlation between speaker and interlocutor), and on numerous other aspects identified within the complex discourse of jokes (such as the substitution/switching of concepts that frequently serves as the basis of a joke, and cultural, anthropological, sociological or other presuppositions necessary to its understanding). Finally, we will discuss the language used in jokes, and the ways in which humour is realized and self-affirmed through this language.

Key words: *joke, pragmalinguistics, text type, punchline, verbal joke, play on words*